

de studiu în limba maghiară, și - linia de studiu în limba germană. Aprecierea finală a autoarei, după prezentarea detaliată a evoluției Universității din ultimele două decenii, este aceea că “îmbinând cu succes tradițiile de viață academică locală și națională (...), Universitatea “Babeș-Bolyai” reprezintă un actor major în peisajul educațional științific și cultural al României și al Europei”.

Citatul de mai sus este ilustrativ și în ceea ce privește unul dintre aspectele problematice ale volumului, și anume tendința idilizantă care a condus la eludarea unora dintre controversele și aspectele considerate „negative” din istoria universității clujene. Dacă în ceea ce privește perioada „administrației Marga” ocolirea unora dintre problemele mai delicate – vezi controversele legate de schimbarea denumirii Universității în Universitatea Daciei Superioare – era probabil inevitabilă, este totuși regretabil că nu se discută în detaliu simpatiile legionare ale unor profesori universitari clujeni și chiar aderarea unora dintre aceștia la teoriile eugeniste ale perioadei interbelice (exemplul profesorului Iuliu Moldovan). În prezentarea anilor 1960 și prima parte a anilor 1970 se remarcă aceeași tendință a idilizării perioadei în activitatea Universității. Procentul de creștere a populației studențești la Cluj este, în viziunea autorului, aproape dublu față de media la nivel național.

Extinderea analizelor statistice referitoare la componența etnică, confesională sau regională a studenților Universității și pentru perioadele mai vechi (secolele XVI, XVII, XVIII), abordarea unor aspecte ce țin de analiza financiară: alocarea sau procurarea prin taxe, impozite, donații a fondurilor necesare funcționării și extinderii Universității, politica de investiții în secolul al-XX-lea ar putea fi tot atâtea subiecte de interes ce s-ar cere aprofundate într-o viitoare monografie

Dincolo însă de aceste limite, monografia realizată de colectivul de istorici coordonat de dl. Ovidiu Ghitta reprezintă un moment important în cunoașterea istoriei uneia dintre cele mai importante instituții de învățământ superior din România, Universitatea „Babeș-Bolyai”, și o ștachetă înaltă pentru demersurile similare ale altor universități.

(Mirela Rotaru)

WALTER RÜEGG (ed.), *A History of the University in Europe*, vol. IV: *Universities since 1945*, Cambridge, Cambridge University Press, 2011, XXIV+635 p.

Volumul IV din *Istoria Universității în Europa* este ultimul din seria începută în 1992 prin publicarea volumului I, dedicat universităților din Evul Mediu. A urmat publicarea volumului II, în 1996, care surprinde istoria universității în Europa epocii moderne timpurii (1500-1800), iar în 2004 a fost finalizat volumul III al colecției, cel care are ca delimitare cronologică perioada secolului XIX și prima parte a secolului XX, până în 1945. Chiar dacă lucrarea

reprezintă o însumare de contribuții individuale ale specialiștilor perioadelor și spațiilor geografice (sau culturale) diferite, ea își păstrează coerența datorită unui model al problematicilor tratate care se repetă cu aproximație în cuprinsul fiecărui volum.

În prima parte a volumului IV sunt cuprinse capitole care analizează modul în care s-au dezvoltat universitățile europene și sistemul învățământului superior în ansamblul lui, precum și modelele și direcțiile care s-au impus. Încercând o privire de ansamblu asupra problemelor universității europene în a doua jumătate a secolului XX, Walter Rütgg observă mai întâi creșterea numărului universităților. Dacă în 1945 în Europa funcționau 201 universități, în 1995 s-a depășit cifra de 800. La fel de importantă a fost tendința unei permanente căutări, tendință care a început odată cu măsurile de reformă și reconstrucție în urma celui de-al doilea război mondial. „Coborârea din turnul de fildeș” este, după Rütgg, o consecință a reformelor anilor 1980, care obligă mediul universitar la un dialog mult mai aplicat cu restul societății și în special cu acele zone care se arată interesate în finanțarea învățământului și cercetării universitare. Un alt element important pentru evoluția universității europene din a doua jumătate a secolului XX a fost provincializarea acesteia într-un circuit academic mondial în care universitățile din America de Nord par instituțiile cele mai dinamice.

Unul dintre puținele capitole care reușesc să mențină un echilibru, în privința informației, între Europa de Vest și Europa Centrală și de Est, este cel referitor la modele. Guy Neave observă că atât în vest cât și în est universitatea a fost folosită din punct de vedere ideologic. Dacă în țările controlate de URSS domeniile de importanță ideologică au fost intens controlate și s-a încercat propagarea cât mai riguroasă a ideologiei marxist-leniniste, în vest reconstrucția postbelică a universității trebuia să facă din aceasta un bastion al ideilor și valorilor democratice care să prevină și să combată o posibilă reîntoarcere a unui curent totalitar. Referindu-se la elementele de specificitate ale învățământului superior din țările aflate sub influență sovietică, Neave constată o subordonare a întregului sistem de învățământ superior cerințelor economice (chiar și universitățile au fost introduse în circuitul producției), centralizare excesivă și în toate privințele (ideologic, cifre de școlarizare, curiculă, etc.). De remarcat este și pierderea importanței universității în ansamblul sistemului de învățământ superior (în URSS, în 1960, din cele 739 instituții de învățământ superior doar 40 sunt universități, iar studenții din universități nu depășesc 10% din total). Una din cauzele acestei situații este dezvoltarea pe care a înregistrat-o învățământul superior tehnic (atât în est, cât și în vest) care, de cele mai multe ori, a dus la înființarea unor instituții specializate. În aceeași perioadă a început să se desprindă de universități domenii precum medicina și farmacia sau agricultura și silvicultura. Un alt element caracteristic blocului estic, cu precădere în anii '50 și '60, a fost reprezentat de discriminarea pozitivă pentru integrarea în învățământul superior a unui număr cât mai mare de fii de muncitori sau cu rădăcini rurale. Specifică învățământului superior din țările

comuniste a fost și practica încorporării de studenți din rândul celor care au intrat deja în câmpul muncii.

Partea a doua a volumului este rezervată analizei raportului pe care universitatea îl are cu autoritatea, problemelor de administrație și resurse, precum și corpului profesoral. În contextul discuției despre relația pe care universitatea o are cu autoritatea, Walter Rüegg și Jan Sadlak propun o etapizare a evoluției universității în perioada postbelică: 1945-1955 a fost faza de reconstrucție în întreaga Europă; perioada 1956-1967 a fost caracterizată de încercări, atât la nivel național, cât și internațional, de conturare a unor politici universitare; a urmat o fază în care preocupările s-au îndreptat către dezvoltarea, democratizarea și birocratizarea sistemului universitar (1968-1982); iar etapa cuprinsă între 1983 și 1995 a fost dominată de căutarea unui model european de ansamblu. Cei doi autori încearcă să accentueze importanța dialogului inter-universitar și căutarea comună de soluții. Capitolul dedicat analizei componenței administrative și resurselor universității europene face o trecere prin evoluția și dinamica structurilor manageriale, de reprezentare și birocratice ale universității. Interesant este programul zilnic al unui rector britanic imaginat de către Geoffrey Lockwood în trei momente ale secolului XX (anii '40, '70, '80). Se observă cum ritmul de lucru, intensitatea contactelor cu elementele din afara vieții academice, dar și colaborarea internațională între universități, alături de interesul pentru departamentele de cercetare din universitate cresc de la o perioadă la alta. Se observă că dezvoltarea tehnologică alături de creșterea importantă a numărului studenților și implicit a resurselor duce la specializarea personalului funcționăresc din interiorul unei instituții de învățământ superior. Capitolul care analizează corpul profesoral al universității europene arată o tendință firească ca numărul corpului didactic să urmărească creșterea numărului de studenți. Intrarea în sistem, în anii '60, a unui număr mare de asistenți a dus la dezechilibrarea raportului între gradele universitare pe o perioadă mai îndelungată. Specifică celei de-a doua jumătăți a secolului XX a fost tendința de specializare a profesorului într-un domeniu cât mai restrâns. Ideea interbelică conform căreia fiecărei discipline îi revine un profesor eșuează. Modelul aproape general răspândit este acela al profesorului care excelează în cercetare, activitatea didactică fiind mai curând secundară (nu trebuie să se înțeleagă că profesorul neglijează procesul didactic, timpul alocat muncii cu studenții fiind mai mult decât cel dedicat cercetării). Finkenstaedt alocă a parte a studiului său analizei modului în care progresul tehnologic (în principal în domeniul comunicațiilor) a crescut mobilitatea și contactele pe care profesorul le dezvoltă în afara propriei instituții. Un alt element tratat în acest capitol este acela al diminuării prestigiului social al unui profesor în contextul creșterii numărului acestora. Cu toate acestea titlul de profesor a rămas în multe țări europene o garanție a recunoașterii sociale.

În partea volumului dedicată studenților un prim capitol tratează problema admiterii. Este de remarcat creșterea spectaculoasă a numărului studenților în toate țările europene. Sunt surprinse aici elementele care au dus la lărgirea accesului în învățământul superior, dar și elementele care au limitat creșterea. Același capitol

tratează problemele care țin de selecție socială și de pătrunderea în învățământul superior a membrilor claselor sociale lipsite de capital cultural. Capitolul referitor la curiculă analizează evoluțiile pe care specializările le suportă de-a lungul celei de-a doua jumătăți a secolului XX, precum și importanța cuceririlor tehnologice pentru procesul de învățământ, mobilitatea în rândul studenților sau problema diplomelor și titlurilor în diferitele spații europene. Capitolul dedicat mișcărilor studentești și activismului politic inventariază principalele episoade ale încercării de organizare la nivel internațional pe care studenții le întreprind, precum și diferitele curente din interiorul mișcărilor. Se remarcă caracterul politic și de cele mai multe ori partizan care a dominat majoritatea mișcărilor studentești. Capitolul care analizează integrarea absolvenților în piața muncii este construit în jurul corelării între pregătirea universitară și cerințele angajatorilor. Influențele pe care piața muncii și așteptările studenților le au asupra curiculei universitare sunt și ele surprinse în acest capitol.

Partea a IV-a a volumului este în întregime dedicată procesului de învățământ. Principalele domenii ale mediului universitar le sunt rezervate capitole distincte (științe sociale, istorie și drept; matematici și științe exacte; biologie; științe care studiază pământul; medicină; tehnologie). Sunt evidențiate preocupările și principalele realizări ale științelor respective de-a lungul celei de-a doua jumătăți a secolului XX.

În capitolul care închide volumul, Andris Barblan, unul dintre inițiatorii colecției, încearcă o aducere la zi a problemelor (cele mai multe studii ale volumului se opresc, din rațiuni de acuratețe statistică, în jurul anului 1995). Acesta militează pentru ideea unui model de învățământ superior european, pentru conceptul de universitate europeană. Printre altele, Barblan accentuează importanța intensificării relațiilor la nivel academic între est și vest, succesul programelor de mobilitate la nivel european (Socrates, Erasmus) și a sistemului de credite (ECTS – European credit transfer system), precum și importanța procesului Bologna pentru implementarea conceptului de universitate europeană.

(Marius Cazan)

BRÂNDUȘA COSTACHE, *Activitatea României în Consiliul de Ajutor Economic Reciproc, 1949-1974*, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2012, 256 p.

Volumul, apărut în colecția Studii sub egida Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului (Academia Română), aduce în discuție o problemă des abordată de istorici și economiști – în contextul demersurilor pentru integrarea României în Uniunea Europeană –, și anume relația României socialiste cu organismul economic internațional patronat de Uniunea Sovietică – Consiliul de Ajutor Economic Reciproc (C.A.E.R.).